

معرفی چهار اسپس از پسیل دریاغات پسته ایران و بررسی امکان کنترل بیولوژیک آنها*

محمد حیدری

گروه علوم زیستی، آزمایشگاه مبارزه با آفات نباتی، وای کالج، دانشگاه لندن، انگلستان

شیره خشک پسته از آفات مهم پسته در مناطق مختلف پسته کاری کشور میباشد. چنانچه جمعیت آن تحت کنترل قرار نگیرد باعث کاهش شدید محصول پسته حداقل برای مدت ۲-۳ سال و نهایتاً خسارت اقتصادی هنگفتی میشود که منجر به ریزش برگ و میوه های جوان، خشکیدن خوشه ها و سرشاخه های پسته میشود.

از Psylloidea دو جنس و چهار گونه در مناطق پسته کاری کشور جمع آوری شده و بنظر میرسد که در طی سالیان متمادی رابطه بین میزبان و مهمان تحول یافته و شاید بتوان ادعا کرد که پسته های اهلی و یا وحشی (Anacardiaceae) میزبان اختصاصی حداقل ۳ اسپس از چهار اسپس در ر. شماره میباشد.

۱- جنس *Agonosera*: *Agonosera Pistaciae* (B & L.) (1-1)

که قبلاً در ایران بنام *A. targlonti leich* گزارش شده ولی امروزه بعنوان یک اسپس جدید شناخته میشود. احتمالاً این اسپس در ترکیه و کشورهای مجاور ایران روی پسته های اهلی و وحشی وجود دارد. جمعیت این پسیل در اکثر پسته کاریهای ایران حالت غالب را داشته و حدود ۷۵٪ کل نمونه های جمع آوری شده و یا دریافت شده را شامل میشود و بهمین دلیل به آن *Common psylla* یا پسیل معمولی پسته نام نهاده ایم، این آفت روی پسته های اهلی و وحشی بوفور جمع آوری شده است.

(1-2) *A. bimaufals, Math*

در اطراف کرمان (کوه سرخ و ده بکری، بم و حومه و غیره) روی چاتلانقوش و بنه جمع آوری شده است. در رفسنجان، قاسم آباد و زرنند روی علف هرزی بنام *Paganum harmala* جمع آوری شده است و تاکنون هیچ نمونه ای از آن روی پسته دیده نشده است.

(1-3) *A. Paganl Longinova*

۲- جنس *Megagonoscera* فقط یک گونه بنام (2-1) *M. Viridis* (Bacva)

از اطراف کرمان، رفسنجان، زرنند و حومه و حتی در قزوین و حومه ۲۰٪ کل نمونه های جمع آوری شده و یا ارسالی را تشکیل داده و احتمالاً جمعیت آن روی پسته اهلی و وحشی مسأله ساز خواهد بود.

* این مقاله بعد از موعد مقرر دریافت شد.

لازم به یادآوری که تمام اسپس های فوق فنوتیپ نبوده و تماماً پس از تشخیص با نمونه های موجود اصلی در موزه های تاریخ طبیعی انگلیسی، فرانسه، کالیفرنیا، سوئیس و چکسلواکی جمع آوری و نگهداری شده از ایران تطبیق داده شده و از کلید Burckhardt & Lauterer, Hodkinson برای شناسایی آنها بهره گرفته شده است و به تأیید آنها رسیده است.

دشمنان طبیعی جمعی آوری شده روی آفت شیره خشک پسته زنبورهای پارازیتوئید خارج شده کلاً از خانواده Encyrtidae بوده و بقرار زیر میباشد:

1) *Psyllaephagus pistaciaea* Fr.

که از سالیان بسیار دور از ایران گزارش شده اند و همچنین از ترکیه و سوریه نیز گزارش گردیده اند بعقیده حشره شناسان موزه تاریخ طبیعی بریتانیا *P. pupchellus* (Mercet) که در اسپانیا، یونان و یوگسلاوی دیده شده سیتونیمی از اسپس فوق میباشد.

2) *P. agorosainae* Fr.

نیز اخیراً در اطراف قزوین جمع آوری شده و قبلاً از ترکیه، قبرس گزارش شده بودند.

3) *P. gadohysi* Myar.

از سایر مناطق پسته خیز که به شیره خشک مبتلا هستند گزارش شده است.

4) *Pironomallus Pistaciae* Fr.

در مناطق قزوین، سمنان و دامغان فراوانتر از منطقه کرمان و رفسنجان میباشد.

۲- چند نوع سن *Anthocoridae* و بالتوریهای *Chrysopidae* و *Hemerobeidae* که کارهای تا کسونومیک روی آنها ادامه دارد. متأسفانه دو نوع زنبور هیپرپارازیتوئید از خانواده *Encyrtidae* پیدا شده که اندکی کارهای مبارزه بیولوژیک را برای ما مشکل کرده و در صورت رهاسازی انبوه زنبورهای پارازیتوئید پسلافاگوس باید به روشهای مختلف این دشمنان عوامل کنترل طبیعی را که امروز به آنها پارازیتوئیدهای ثانوی میگویند قلع و قمع کرد که آنهم به دو طریق ممکن است:

۱- باید دشمنان طبیعی آنها را پیدا کرده و تشویق نموده تا آنها را از بین ببرند که به این موجودات اخیر پارازیتهای ثالث (*Tertiary parasite*) میگویند.

۲- چند روزی قبل از رهاسازی دشمنان طبیعی با مواد دفع آفات کم خطر و اختصاصی چنین موجودات مزاحمی را از سر راه برداشت.